

บทนำ

ความสำคัญและความท้าทายของ เวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว

Principle and challenge in Travel Medicine

ประตาบ สิงหวิวานนท์

มนุษย์กับการเดินทางเป็นของคู่กันมาตลอดประวัติศาสตร์ ในสมัยก่อนมนุษย์มีการเดินทางไปในที่ต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเดินทางเพื่อความอยู่รอด เพื่อการค้ารถม้าหรือ เรือรอนไปในที่ต่างๆ เพื่อหาทรัพยากรใหม่ๆ หรือเพื่อหนีโรคระบาด หนีภัยธรรมชาติ/ภัยสงคราม หรือแสวงหาดินแดนใหม่ในยุคล่าอาณานิคม ซึ่งการเดินทางทุกอย่างย่อมมีความเสี่ยงในตัวของมันเอง เช่น การเกิดอุบัติเหตุต่างๆ ระหว่างเดินทาง เรือล่ม บุคคลสูญหายระหว่างการเดินทาง ถูกสัตว์ทำร้าย หรือติดโรคในดินแดนทุรกันดาร เช่น ไข้ป่า นอกจากนี้การเดินทางยังสามารถทำให้มีการแพร่ระบาดของโรคจากดินแดนหนึ่งไปอีกดินแดนหนึ่งได้ ดังเช่นที่เคยเกิดขึ้นมาในอดีต ไม่ว่าจะเป็นการแพร่ระบาดของอหิวาตกโรคทั่วโลกในปี ค.ศ. 1863-1875 ซึ่งมีจุดตั้งต้นอยู่ที่ประเทศอินเดีย หลังจากนั้นแพร่กระจายไปตะวันออกกลาง ยุโรป และทวีปอเมริกา ทำให้คนจำนวนมากกว่า 600,000 คนต้องเสียชีวิต หรือการแพร่ระบาดของ Spanish flu จากประเทศสเปน และระบาดไปทั่วโลกในปี ค.ศ. 1918 ซึ่งทำให้คนเสียชีวิตทั่วโลกกว่า 50 ล้านคน

อย่างไรก็ตามการเดินทางของมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น และมีส่วนอย่างมากในการสร้างความเจริญให้โลก เพราะมีการค้าขาย มีการถ่ายทอดความรู้ มีการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ความรู้ความเข้าใจทางการแพทย์หลายอย่างเกิดขึ้นเนื่องกับการเดินทาง เช่น โรคลักปิดลักเปิด (scurvy) ซึ่งสมัยก่อนพบเฉพาะในชาวเรือ ที่ต้องเดินทางเป็นเวลานานๆ ข้ามมหาสมุทร ซึ่งตอนนั้นไม่มีใครทราบว่าเกิดจากสาเหตุใด ต่อมาภายหลังจึงได้ค้นพบว่าโรคนี้อาจเกิดจากการขาดวิตามินซีที่มีอยู่มากในผลไม้ แต่ชาวเรือทั้งหลายต้องเดินทางในทะเลเป็นเวลานาน ทำให้ไม่มีโอกาสกินผลไม้ ทำให้เป็นโรคดังกล่าว

โลกในยุคปัจจุบัน การเดินทางท่องเที่ยวยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้น มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในปี ค.ศ. 1970 หรือเมื่อ 50 ปีที่แล้ว มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพียง 200 ล้านคนที่มีการเดินทาง

ข้ามประเทศ ซึ่งจำนวนนี้เพิ่มเป็น 400 ล้านคนในปี ค.ศ. 1990 และปัจจุบันเพิ่มเป็นมากกว่า 1200 ล้านคน นอกจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ลักษณะการเดินทางของมนุษย์ได้เปลี่ยนไปด้วย สมัยก่อนการเดินทางเป็นเรื่องยาก ผู้ที่เดินทางส่วนใหญ่เป็นนักสำรวจ นักผจญภัย มิชชันนารี ทหาร ฯลฯ น้อยคนที่จะเดินทางเพื่อการท่องเที่ยว แต่ปัจจุบันการเดินทางส่วนใหญ่ของมนุษย์เป็นการไปเพื่อการท่องเที่ยว ทำธุรกิจ โดยไปในที่ต่างๆ ได้กว้างไกลขึ้น และไปได้ในระยะเวลารวดเร็ว มีการประมาณกันว่าในปัจจุบันมนุษย์สามารถเดินทางรอบโลก หรือเดินทางไปในที่ใดที่หนึ่งของโลกได้ภายในไม่เกิน 36-48 ชั่วโมง การเดินทางที่รวดเร็วนี้อาจทำให้ความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของโรคติดต่อต่างๆยังมีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ระบาดของโรค SARS ที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 2003 หรือการระบาดของไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1 2009)

ซึ่งมีการระบาดไปทั่วโลกในเวลาเพียง 1 เดือน หรือ การที่คนจีนที่ไปทำงานในประเทศแองโกลาติดโรค ไข้เหลืองกลับมาถึง 11 คน ทำให้เกิดความกังวลว่า โรคไข้เหลืองอาจแพร่ระบาดในประเทศจีนได้ ถ้าไม่ได้อมีการป้องกันควบคุมอย่างดี

จะเห็นว่าปัญหาสุขภาพในนักเดินทาง นับวัน จะยิ่งมีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากจำนวนนักเดินทาง เพิ่มขึ้นในแต่ละปี มีการพบโรคติดต่ออุบัติใหม่ และอุบัติซ้ำอย่างต่อเนื่อง และมีองค์ความรู้ใหม่ๆ เกิดขึ้นตลอดเวลา ทั้งในแง่ระบาดวิทยาของโรคต่างๆ ความก้าวหน้าของการใช้วัคซีนและการใช้ยาป้องกัน โรค รวมถึงการตรวจวินิจฉัย รักษาและควบคุมโรค ติดต่อระหว่างประเทศ องค์ความรู้ที่เพิ่มขึ้นเหล่านี้ เป็นที่มาของการพัฒนาการแพทย์สาขาใหม่ที่มีชื่อว่า เวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว (Travel Medicine) ซึ่งเป็นการแพทย์เฉพาะทางสาขาหนึ่ง ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน ดูแลและรักษาโรคหรือ ปัญหาสุขภาพที่เกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่ง ศาสตร์สาขานี้มีการพัฒนาและมีความก้าวหน้าขึ้นมาก ในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา

คณะเวชศาสตร์เขตร้อนมีบทบาทและได้เป็น ผู้นำในการพัฒนาศาสตร์สาขานี้ในประเทศไทยมา อย่างต่อเนื่อง มีการก่อตั้งคลินิกเวชศาสตร์ท่องเที่ยว และการเดินทาง (Travel Clinic) ขึ้นตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2548 เพื่อให้การดูแลนักท่องเที่ยวทั้งคนไทย และชาวต่างประเทศ ซึ่งคลินิกเวชศาสตร์ท่องเที่ยวนี้ ประสบความสำเร็จ มีผู้มารับบริการมากขึ้นเป็นลำดับ และคลินิกได้มีผลงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์มากกว่า 40 เรื่อง นอกจากนี้คณะเวชศาสตร์เขตร้อนยังเป็น แหล่งศึกษาดูงานของแพทย์และบุคลากรทางการแพทย์ ผู้สนใจในศาสตร์สาขานี้มาโดยตลอด

ในปี พ.ศ. 2555 คณะเวชศาสตร์เขตร้อน ได้ร่วมกับสมาคมเวชศาสตร์ป้องกันแห่งประเทศไทย ชมรม

เวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม แพทย์ผู้เชี่ยวชาญสาขาเวชศาสตร์ป้องกัน แขนง เวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว โดยใช้เวลาฝึกอบรม 3 ปีที่คณะเวชศาสตร์เขตร้อน มหาวิทยาลัยมหิดล โดยได้มีการเริ่มฝึกอบรมแพทย์รุ่นแรกในปี พ.ศ. 2557 นับว่าเป็นก้าวที่สำคัญของวงการเวชศาสตร์ การเดินทางและท่องเที่ยว เพราะเป็นครั้งแรกในประเทศไทยและครั้งแรกของโลกที่มีการให้การศึกษาด้านนี้ในระดับ Board training ซึ่งจะได้ผลิตแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้าน Travel Medicine เพื่อดูแลรักษา และ ป้องกันโรคหรือภัยสุขภาพในนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ

ในอนาคตเชื่อว่าการแพทย์สาขาเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยวจะมีความสำคัญมากขึ้น จาก ปัจจัยหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นจำนวนนักเดินทาง ทั่วโลกที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งประชาชน ในภูมิภาคอาเซียนจะมีการเคลื่อนย้ายมากขึ้น จาก การเปิดเสรี ทำให้ผู้เดินทางมากขึ้นอย่างมากซึ่งไม่ได้หมายถึงเฉพาะนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่รวมถึง นักธุรกิจ นักเรียน นักศึกษา แรงงาน ตลอดจน ผู้อพยพ ผู้ลี้ภัย ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย ทำให้ต้อง มีการเฝ้าระวังโรคติดต่อที่เข้มข้นและต่อเนื่องมากขึ้น โรคติดต่อที่เคยถูกควบคุมได้แล้วในประเทศไทย ก็อาจ กลับมาเป็นปัญหาใหม่ นอกจากนี้คนไทยที่เดินทาง ท่องเที่ยวมากขึ้นอาจมีปัญหาสุขภาพจากการเดินทาง หรืออาจนำโรคจากต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทย ดังนั้นนับว่าเป็นความท้าทายของแพทย์ด้านเวชศาสตร์ การเดินทางและท่องเที่ยวที่จะช่วยให้นักเดินทางทุกคน รวมถึงสังคมมีความรู้ความเข้าใจ มีเตรียมตัวอย่าง ดีก่อนและหลังการเดินทาง ซึ่งจะทำให้การเดินทาง มีความสุข ปลอดภัยจากโรคและภัยสุขภาพตลอดการ เดินทาง

